

MIHAI EMINESCU. NAȘTEREA ȘI CONSACRAREA UNUI POET

Gheorghe Lateș¹

Cum se naște un poet? – e o întrebare cu răspunsuri diferite, niciunul suficient de mulțumitor, căci nu faptul biologic e avut în vedere, ci momentul în care insul cu potențial creativ devine conștient de vocația și obligația de a o urma. În cazul numelor de referință, biografii coboară spre momentul nașterii biologice, inclusiv spre ascendenții imediați și nu le este străin nici arborele genealogic pe care îl exploatează spre a demonstra că nimic nu e întâmplător. Nu spunem că n-au dreptate să facă astfel de speculații, doar că multe dintre asertiunile vehiculate sunt ridicole. Unde mai pui că până astăzi multe dintre datele nașterii unor scriitori reținuți în istorie și dicționare literare sunt incerte, iar semnul întrebării sau linia de pauză ce marchează această lipsă de informații e simptomatică ea însăși pentru stadiul cercetării de istorie literară. Ceea ce pare o precaritate informativă, facilitată de lipsa documentelor autentice și oficiale devine prilej de legende care se creează “ad hoc”, tocmai pentru a demonstra imposibilul. Unde mai pui că unii dintre scriitorii noștri, chiar cu notorietate literară, și-au declarat date ale nașterii diferite de la o etapă a vieții la alta. Pe când erau tineri, data nașterii s-a mutat înapoi ca să pară mai maturi decât erau, iar pe măsură ce anii se adunau data se muta spre înainte, ca să pară mai tineri. Până la urmă, un an e considerat de referință, dar sunt invocați și ceilalți declarați de scriitor. E evident că nașterea biologică e un amănunt semnificativ pentru cel în cauza, eventual și pentru apropiați. Alta e însă situația în cazul scriitorilor canonici ale căror zile de naștere sunt prilej de festivități care le omagiază opera și biografia, chiar și atunci când aceasta nu e exemplară în toate privințele.

Cu cât scriitorul e mai reprezentativ în plan național, cu atât și importanța care se dă datei nașterii biologice e mai mare și prilejuiește omagieri, evocări și evenimente culturale de “ținută”, pe lângă acestea făcându-și adesea locul și festivismului îndoielnic. Nu ne interesează aici critica acestuia, ci bunele intenții care se pun în mișcare pentru a face din evocarea unei personalități creatoare un prilej de relansare a interesului pentru viața și opera acestuia. Când aniversările pică pe date rotunde (semijubileu sau jubilee) anvergura evenimentelor e mult sporită, iar calendarul cultural UNESCO marchează faptul, denumind anul respectiv cu numele creatorului de talie universală. Pentru aceasta se mobilizează fonduri financiare semnificative, iar instituțiile culturale se arată interesate de eveniment. Anul

---

¹ Conferențiar universitar doctor.

Eminescu sau anul Caragiale sunt argumente în sensul celor de mai sus; un barometru cultural ar fi putut măsura cu câte procente a crescut interesul pentru moștenirea acestora, dar nimeni nu a făcut o astfel de măsurătoare sau, dacă a făcut-o, n-a dat-o publicității din motive ușor de bănuț.

Pentru că revista apare într-un final de decembrie, ne folosim de prilej pentru a readuce în atenție data nașterii lui Mihai Eminescu, pe care nu-l blagoslovim cu niciunul dintre superlativale encomiastice puse în circulație de-a lungul anilor care au trecut de la înveșnicirea sa. Pe numele său real Mihail Eminoviciu, cel de-al șaptelea copil al soților Gheorghe și Rareșa (născută Jurascu) a văzut lumina zilei pe 20 decembrie 1849 în târgul Botoșanilor. Tatăl înseamnă evenimentul pe o Biblie aflată în casă, iar poetul îl confirmă scriindu-l manu propria în registrul Junimii. De unde atunci data de 15 ianuarie 1850, intrată în conștiința publicului și devenită prilej de omagieri anuale, inclusiv în urbea noastră unde o stradă, un parc și o statuie îi celebrează amintirea. Nimeni n-a putut demonstra până acum că poetul și-ar fi purtat pașii prin târgul Galaților, dar cultul poetului a făcut din intelectualii locului veritabili protagoniști ai unui fenomen cultural, numit eminescianism. Nicio clipă nu ne-am gândit să contestăm data consacrată pentru a-l omagia anual pe poet în mijloc de decembrie, cu atât mai mult cu cât aceasta e consemnată într-un document oficial: matricea nou născuților de la biserica Uspenia din Botoșani, în care pruncul a fost botezat cu numele arhanghelului Mihail pe 30 ianuarie 1850, preotul consemnând ca dată a nașterii 15 ianuarie, oarecum în conformitate cu ritualul bisericesc. Motivele pentru care preotul a făcut această constatare, în acord cu familia și nașii, sunt mai puțin cunoscute publicului larg și de aceea le invocăm aici. Argumentul cel mai important e de natură teologică și a urmărit înlăturarea unei culpe bisericești care ar fi planat asupra soților Eminovici, ambii cu notorietate în târgul Botoșanilor: Gheorghe – un negustor înstărit, iar Rareșa (căreia în intimidată i se spunea Raluca) – fiica unei familii de boieri cu ascendență până în secolul al XVII-lea. Conform calendarului bisericesc 20 decembrie ducea actul conceperii copilului în postul Paștelor, ceea ce nu dădea bine pentru o familie onorabilă și înstărită. Un al doilea argument este de natură administrativă și vizează o realitate a mijlocului secolului al XIX-lea într-o Moldovă cu rânduiri diferite față de cele de azi. Evidența populației (nașteri, căsătorii, decese) era în grija bisericii, astfel că la sfârșit de an registrele bisericești se trimiteau la Mitropolia Moldovei din Iași pentru a se obține astfel o evidență aproximativă a populației. Cum între momentul trimiterii și revenirea lor la parohii era un interval de timp de câteva săptămâni, preoții nu puteau consemna evenimentele bisericești din viața enoriașilor decât după ce intrau în posesia acestor registre unice. Așadar nu i-a venit greu preotului să consacre o dată a nașterii mai conformă cu rânduiala creștină, cu atât mai mult cu cât și botezul a fost amânat mai mult decât de obicei. Cauza amânării se regăsește în argumentul meteorologic, de neignorată într-un caz ca acesta. Iarna lui '49-'50 a fost una cu nămeți uriași și geruri năprasnice. Zăpada a făcut drumurile de pământ impracticabile, astfel că rudele invitate la botez n-au fi avut cum veni și de aici amânarea evenimentului până când vremea s-a mai îndreptat. Așadar, din motive binecuvântate preotul a făcut această translare a datei nașterii, fără să bănuiască o clipă că

acest amănunt cancelaristic l-ar salva pe el de la uitare și că în fapt a botezat un copil al cărui geniu este azi indubitabil.

Oricât de precoce e un geniu, momentul creativității depline, nu al celei mimetice, e legat de maturizarea biologică. E și cazul tânărului Eminovici, devenit între timp Eminescu prin voința lui Iosif Vulcan, directorul “Familiei” din Oradea care, odată cu debutul, i-a românicizat numele cu rezonanță slavă. Aflat în drum spre Blaj, unde intenționa să-și promoveze ca privatist corigența la greacă și latină, este surprins de tovarășii de drum (seminariști în drum spre școală) notând într-un carnet cuvinte și versuri populare, auzite de la aceștia sau de la alții în popasurile de seară. Întrebat despre obiceiul de a nota în carnet ceea ce îl interesa, tânărul Eminescu le declară acestora: “Domnilor, eu sunt poet!”. E o asumare publică a unei vocații pe care o simțea în sine și pe care se va simți obligat să o urmeze, oripilându-i adesea pe apropiați cu deciziile sale neconforme cu așteptările lor de la un ins atât de inteligent și de înzestrat. Aventura blăjeană s-a terminat cu un eșec; profesorii de acolo nu au fost impresionați de tânărul poet care umbla cu Familia sub braț și nu l-au promovat, situația sa școlară rămânând constantă mai apoi. Întors la Botoșani, fratele mai mare Șerban, student la Medicină, își convinge tatăl să-l trimită pe Mihai la Viena pentru studii universitare, cu promisiunea fermă că își va rezolva și corigențele la cele două obiecte. Universitatea vieneză îl acceptă student auditor (frecvența cursurile, dar nu putea susține examene) vreme de un semestru, Eminescu fiind prezent în amfiteatrele academice. Aici, la Viena, se produce al treilea debut eminescian, după cel din “Lăcrămioarele învățăceilor...” și din “Familia”, cu poezia “Venere și Madonă” în revista ieșeană “Convorbiri literare”. Acest al treilea debut îi schimbă destinul, căci Junimea vede în el poetul de care avea nevoie și face demersuri insistente pentru a-l aduce la Iași. O astfel de perspectivă e cu atât mai tentantă cu cât, pe lângă o slujbă onorabilă, îl atrăgea și posibilitatea de a fi cât mai des în preajma Veronicăi Micle de care se îndrăgostise în anii studenției vieneze. Dintre mulții poeți care băteau la porțile gloriei literare, este ales Eminescu pentru a confirma validitatea “direcției noi” lansate la Junimea. Detractorii nu vor întârzia să apară, numai că autoritatea critică a lui Titu Maiorescu pune repede stavilă încercărilor de contestare pe motive lipsite de noimă literară. Prin tot ceea ce a făcut pentru Eminescu, mentorul Junimii îl consacără definitiv ca “poet în toata puterea cuvântului”, îi editează apoi primul volum de versuri (“Poezii”), apărut în preajma Crăciunului anului 1883 (ciudată simetria cu data reală de naștere), se va îngriji mai apoi de cel suferind și va veghea ca moștenirea literară a acestuia (manuscrisele) să nu se risipească.

Vremurile ce-au urmat nu i-au fost întotdeauna favorabile, contestații ciudate și neargumentate au tot fost, numai că valoarea în sine a operei eminesciene și consacrarea maioreșciană a acestuia ca poet al timpului modern a răzbătut prin vremi obscure, iar formula “Înapoi la Maiorescu!” a devenit una magică prin care creația eminesciană s-a despovărat periodic de praful politicianismelor vremelnice.